

## Ozir po domovini.

Bled. \*)

Zgodovinska črtica.

Po Valvazorji in Dimitzu spisal J. L.

Ni dvombe, da ne bi bil ta prelepi kraj znan uže starim Rimljanom. Ne govore sicer oni izrečno o njem, al gotovo je, da so Rimljani v tej okolici bivali, kajti še dandanes se pri Bobinjski Savi nahajajo ostanki fužin iz rimljanskih časov. Nekateri celo trdijo, da so v teh krajih Rimljani svoje orožje izdelovali. \*\*)

Da si ljudskim pravljicam ni zgodovinske resnice pripisovati, vendar se pa more reči, da imajo nekatere ljudske pripovedke nekoliko zgodovinskega jedra. To utegne veljati tudi o sledeči pravljici, ki se po Gorenjskem pripoveduje. Na blejskem jezeru je namreč bil uže v starodavnih časih pogansk (ajdovsk) tempelj, do katerega je bil lesen most napeljan. Po tem mostu so smeli hoditi samo poganski svečeniki (duhovniki) in pa oni, kateri so darove prinašali. O kresu so se tu z ognjem (kresom), petjem in plesom praznovali ajdovski prazniki.

Kakor so dobili brižinski škofje v last Loko in okolico njeno, tako so podarili nemški cesarji Bled briksenskim \*\*\*) škofom. K tej podaritvi so pridružili kasneje še vse gozdove med obema Savama, to je, vso bohinjsko stran, ali prav za prav vso njeno porečje med bohinjsko in dolinjsko Savo. Al briksenski škofje niso tako dobro skrbeli za svojo novo pokrajino kakor brižinski, vlekli so marveč iz nje samo korist, to je, one naravne zaklade, katere daje gozd, reka in jezero, lov in ribštvo. Da bi se iz obširnih gozdov preorale njive in naredili travniki, ter zidale hiše in vasi, za to se briksenski škofje niso brigali. Vendar pa gre tem gospodom čast, da je briksenski škof Hugo ustanovil prvi samostan na Kranjskem. Samostan se je zval „Cruskilach“ (skoro gotovo „Hrušklje“, v „Hruškljah“ — Birnbaumergesend) in je bil nekje v Bohinji. Sam ustanovitelj se je bil va-nj podal in tu svoje življenje sklenil. Koliko časa je pa ta samostan obstal, kedaj so ga opustili, — to se pa ne vé.

Slavni kranjski zgodovinar Valvazor ne vé mnogo o Bledu povedati. Ko govori o farah, omenja sicer tudi cerkve Matere božje na jezeru in blejske fare. Cerkev na jezerskem otoku, o kateri Valvazor prinaša tudi sliko, je bila uže takrat imenitna romanska cerkev. Kdaj in kdo je to cerkev sezidal, Valvazor ne vé povedati. Prej ko ne so jo zidali briksenski škofje kot prvotni lastniki teh krajev. Če je poganski tempelj uže prej na tem mestu stal, sezidali so potem najbrže iz njegovih ostankov cerkev Materi Božji posvečeno. Da so pa omenjeni škofje to cerkev utemeljili, je zato verjetno, ker so oni imeli pravico nastavljanja duhovna, ki je tu na otoku službo Božjo opravljal — vsaj o Valvazorjevih časih pred 200 leti še.

Ko Valvazor te cerkve omenja, pripoveduje tudi po svoji priljubljeni navadi o nekem puščavniku, ki se je bil v kočjo pri cerkvi naselil ter ljudi z vražami, razlaganjem prikazni itd. motil in se od tacega prislužka

živel. To pa je bilo dotičnemu kaplanu Gregoru Purnel-u in veri več ali manj v škodo, zato ga je bil s pomočjo kmetov izpodil iz njegove puščave.

Govoreč o fari blejski, ki je pa spadala pod ljubljansko škofijo, nam Valvazor leta ustanovljenja tudi ne imenuje. Poddružnic pa je štela ta fara 7 v njegovi dôbi.

Razen teh cerkvenih zadev nam Valvazor pripoveduje, da se je ljudstvo v tej okolici takrat posebno z izdelovanjem lesenih posôd pečalo. Ljudstvo je bilo zdravo in čvrsto, zlasti so slovele ženske. Zato so radi ženske iz te okolice za dojke (ame) jemali.

O tukajšnjem gorskem studencu — toplicah — nam uže Valvazor pr. poveduje. Al v njegovi dobi ga je dal grajščak blejski Weidmannsdorfer s tem zagrebsti, da je jezersko vodo va-nj napeljal. Vzrok temu je bil po Valvazorju ta, da se je hodilo preveč grajščakovih prijateljev in znancev kopat. Da ne bi mu bilo treba teh ljudi vedno pogostovati ali da ga ne bi bili v njegovem poslovanji mudili, dal je studenec uničiti s tem, da je jezero va-nj napeljal (?).

Na blejskem gradu so tudi za časa turških vojsk krese užigali, da so ž njimi dalje na okrog naznanjali neprijetno novico, da je zakleti sovražnik krščanstva v deželi. Taki kresi so se užigali po vseh večih gorah po Kranjskem.

Ko je bil leta 1510. (24. in 26. marca) na Kranjskem in po sosednih deželah strahovit potres — najhujši, kar jih je pomniti — podrl se je bil tudi blejski grad. \*)

(Dal. prih.)

### Izlet na Grintovec.

Prelep in za kak izlet prevabljev bil je 19. dan t. m., da bi bil mogel domá tičati; vprašanje je bilo samo, kam bi jo mahnil. Tu se mi izbudí dobra misel v glavi, zopet obiskati sivega Grintovca.

Brez dolgega obotavljanja pospravim v torbico in botaniško škatlo za potovanje najpotrebnejših reči in zadenivši ji križem čez ramena, jo vdarim v najhujši vročini o poludne čez naše hribe v Kokro, kamur jo v polutretji uri ves poten primaham. Ondi naletim pri gostoljubnem gosp. župniku, svojemu prijatelju, na prav veselo družino, ki je ž njim vred še le obedovala. Bile so tri mlade gospice: dve Tržačanki, ena pa s Predvora, ki so, da bi se malo zvedrile, peš prišle v Kokro in v Robu, v znožji Grebena, nabirale gorske cvetlice. Največ so natrgale baguljnika (*Rhododendron hirsutum*) in pa kranjske astrancije (*Astrantia carnio-lica*), katerih Tržačanki prej gotovo niste videli, kajti z neko vidno radostjo ste jih ogledovali, rekši, da jih koj pošljete po pošti v Trst. Le prehitro mi je potekel čas v tej veseli družbici; a ločiti sem se moral, ker imel sem prehoditi tisti dan še dolgi pot do planinske kočje.

Prišedši do Suhadolnika vidim stati pred hišo čvrstega možaka, namenjenega z dvema kozama ravno odriniti na planino; njemu se pridruživ tudi jaz in tako greva zdaj skup, kar mi je prav prilično in kratkočasno bilo. Po poti gredé izvem od njega, da je on oskrbnik nove planinske hišice in da hribolazcem z marsičem postreči more. In zares! ko o večernem mraku prisopihava do planinske kočje in poleg nje zidane hišice, odpre mi vrata, pelje me va-njo in koj mi ponuja vina, piva v steklenicah, ali pa, če mi je ljubo, napravi mi tudi mlečne kave. Ker sem bil močno že-

\*) Ravno zdaj, ko največ domačih in tujih gostov dohaja v Bled, kateremu po pravici gré naslov „kranjske Švajce“, utegne o pravem času na svitlo priti ta zgodovinska črtica.

Vred.

\*\*) O starodavnih poganskih grobéh in gradovih med Bohinjsko Belo in Bistrico pripoveduje uže Valvazor, ko govori o kranjskih „naravnih posebnostih“.

\*\*\*) Briksen je mesto na Tirolskem.

\*) V Ljubljani se je bilo takrat porušilo več stolpov, hiš in pa nemška cerkev.

jen, izvolim si piva, ki je bilo prav izvrstno, in mojemu suhemu grlu jako po volji.

Oglejmo si zdaj malo to planinsko hišico, katero je dala sezidati družba Kapelskih hribolazcev, kar pové zlati napis nad durmi, ki se glasi: „Frischauf-Haus, erbaut vom Zweigvereine Eisenkappel des österreichischen Touristen-Club im Jahre 1818.“ Nevoljen, jako nevoljen postanem čitavši ta napis, a ne zato, ker je nemški — vsaj, če Nemec stavi poslopje, ima tudi pravico, po svoje si napraviti napis — ampak prevzela me je nevolja zato, ker v mnogih rečeh mi domačini še le potem kaj storimo, ko nam tujci tako rekoč s prstom ali celó z dejanjem pokažejo! Kedaj, mislil sem si, bo oživéla tudi med Slovenci enaka družba, katera bo stavila enaka poslopja po naših lepih planinah, da bi se ne vrivali nam povsod tujci. Pa — rad bi nekaj rekel, a bolje je, da molčim.

Poslopje stoji prav na primernem mestu in je krog in krog z remeljni ograjeno. Razdeljeno je v vežo, v kateri je železno ognjišče, in pa v dvoje sob, katerih manjša je spalnica za ženske, možkim pa so ležišča napravljena čez in čez pod podstrešjem na pričnah, nastlanih s senom, tako, da 20—25 popotnikov lahko prenoči. V veliki sobi stoji dolga miza z enako dolgim stolom na vsaki strani, katera ima tri miznice za razne reči: v eni so prtički in rjuhe, v drugi krožniki, žlice, noži in vilice, v srednji pa velika knjiga, v katero obiskovalci Grintovca svoja imena in druge opombe zapisujejo. Nad mizo visi velika svetilnica, na steni pa zrkalo in pravila te hišice v okviru. Kedor prvikrat stopi v to poslopje, plača 30 krajc. vstopnine, in če v njem prenoči, še 40 kr., ženska pa plača za prenočišče 70 krajc. Ker mi je Jože Polajner — tako je varuhu ime — dovolil spati v sobi za ženske, plačal sem okrogel forint, katerega sem mu prav rad stisnil v roko, kajti na postelji sem se dobro odpočil in naspal. Jože je jako postrežna duša. Marsikateri zapiše v veliko knjigo poleg svojega imena še očitno pohvalo hišnega varuha, katera mu tudi po vsi pravici gre.

Napravil mi je zarano zjutraj mlečno kavo, se vé s kozjim mlekom, katero mi je samo borih 15 soldov zaračunal. Pivo prodaja steklenico po 45 krajc., po čem pa vino, ne vem, ker ga nisem pil. Rad bi me bil spremljeval tudi na vrh Grintovca, al ker mu povem, da grem najrajši sam, ker bom nabiral živalic, ostane v hišici, čakajoč me na povratu.

Tačas, ko mi je kavo pripravljaj, otepal sem okoli pastirske kočé „lesjaka“ (*Aconitum Napellus*), katerega je tu, pa tudi doli v Suhadolnikovi dolini, vse plavo. Dobil sem na njem *Hypera palumbaria* in pa *Oreina liturata*.

Po zajutruku stopam polagoma po rebbru Grintovca preobračevaje tu in tam odjenljivo kamenje, pod katerim sem pobiral *Feronia Jurinei*, *Welensii*, *Ziegleri*, *unctulata*, razne rilčkarje in proti vrhu tudi enega *Cychnus Schmidtii*. Največ pa nabral sem polžkov, ki so bili: *Helix rupestris*, *Schmidtii*, *phalerata*, *leucozona* var. *ovirensis* in pa *Clausilia commutata*. Posebno lepo in bogato nabirko bi imel rastlinoljub ali botanik, ako bi v tem času se potrudil stopiti na Grintovec.

Ko so v nižini in po polji cvetlice uže pod koso padle, ali pa po večem uže odcvetele, se razcvetajo zdaj po Grintovcu razne, med njimi nekatere prav zanimive rastline v najlepši krasoti.

Pot na to lepo planino ni tako težaven, še manj pa nevaren, kakor si morebiti kedo domišlja. Od velike ceste do Suhadolnika je vožen, od tam v dolino pod Grintovec prav zložen gozden pot. Iz doline se vije naprej skozi lozo, potem pa med skalovjem dobra

stezica do planinske hišice; od ondod pa se začne prav križev pot proti vrhu, to je, od planinske kočé do temena Grintovca, zaznamovan ti je z rudečimi križci, ki so prav pogosto po večih kamnih namalani, kako ti je hoditi, da ne zaideš. Če ni kedo popolnoma slep ali preveč brljav, nikakor ne more pravega pota zgrešiti. Pred 14 dnevi ste bili dve ženski, mati in mlada hčerka, vrh Grintovca.

Prej ko se od tega velikana kamniških planin ločimo, pogledjmo še malo, kakošni so njegovi skladi. Če si ga mislimo od severa proti jugu navzdol prerezanega, videli bi v znožji, zlasti na desni strani pota v Suhadolnikovo dolino zeleni porfir ali diabas, vsi drugi nasadi nad njim pa so halinski.

In tako sklenem svoj popis s pesnikovimi besedami, ki pravi:

Na goro, na goro, na strme vrhé,

Me kliče, me miče, me vabi srcé.

Na Šenturški gori 21. julija.

S. Robič.

### Mnogovrstne novice.

\* V *Bosni in Hercegovini* je novo števljenje prebivalcev in živine dokončano. Našteli so 43 mest, 31 trgov, 5054 vasi, 189.662 hiš, 1 milijon in 153.440 prebivalcev (607.789 moških, 550.651 žensk), med temi je 496.761 pravoslavni, 448.613 mohamedancev, 209.391 katoliških kristijanov, 3426 judov in 249 drugovercev. Dalje našteji so 158.034 kónj, 413 mul, 2721 oslov, 761.302 goved, 775 bivolv, 839.983 ovac, 522.123 kóz, 430.354 svinj in 111.143 panjev bučel.

### Obraznave deželni zborov.

*Deželni zbor Kranjski.*

8. seja 5. dne julija.

(Dalje.)

Dr. Poklukar se oglasi tako le: „Ta stvar je vsa provocirana, kajti zaupnice želi le ona stranka, kateri se menda dozdeva jako potrebna. Da se je ustanovila podporna zaloga za rezerviste, to je ukrenila še prejšnja národna večina deželnega zbora, in koliko je pri tem imela opraviti, dovolj kažejo akti. Izvanrednih „zaslug“ pa pri tem delu ni bilo nobenih; zaradi tega je zaupnica nepotrebna in jaz sem odločno proti njej. Ako jo votira današnja večina deželnega zbora, potem se tudi dobro vé, da ona ne zastopa večine „kranjske dežele“.

Poslanec Navratil podpira predlog Svetčev govori tako le: „Tudi jaz se odločno upiram, da bi se sprejel od odseka nasvetovani predlog. Ako bi se imela komu izreči zahvala, bi to bilo jedino le dr. Bleiweisu, kateremu je slovenski narod v istini mnogo hvaležnosti dolžan, narod, ki ga imenuje svojega očeta. Gospod deželni glavar, katerega uradniške sposobnosti nikakor nočem zanikavati, ni sam ustanovil teh zakladov, nego je to storil v družbi z deželnim odborom, in zatoj mu ne gre nobena posebna zahvala. Ako imamo komu zahvalo dajati, je gotovo to treba našemu presvetlemu cesarju, kateri nas neprestano obsiplje z darovi, — vladarju, kateri je zdaj vrle može poklical v ministerstvo, ki se z vspehom trudijo izpolnovati cesarjeve besede: „naredite mir med mojimi narodi!“ Hvalo bi nadalje imeli izreči sedanjemu ministerstvu, ki pošteno deluje na to, da bi v Avstriji zavládala mir in sporazumljenje; takisto smo dolžni svojo zahvalo izreči